

ՄՅՈՒԶԱՆՆԱ ՆԱԶԻՆՅԱՆ

ՀՀ ԳԱԱ փիլիսոփայության, սոցիոլոգիայի
և իրավունքի ինստիտուտի հայցորդ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԱՐՑԻ ՇՈՒՐՁ

Սույն հոդվածում հանգամանորեն քննարկվում է ազգային օրենսդրության ներկա վիճակը, ինչպես նաև օրենսդրության կատարելագործման հետ կապված հիմնախնդիրները:

Հիմնարար- ազգային իրավունք, գործող օրենսդրություն, իրավունքի համակարգ, իրավունքի ճյուղ, իրավունքի ինստիտուտ, իրավական նորմ:

Հանրահայտ փաստ են հանախակի դժգոհությունները ազգային օրենսդրության ոչ բավարարար դյուրավետության, ցածր որակի և բազում բացերի վերաբերյալ: Նման տեսակի կոնկրետ թերությունների դիտարկումները, դրանց պատճառների որոնումները մեծ տեղ են գրավում ոչ միայն մասնագիտական գրականության, այլև օրինաստեղծ գործունեության մեջ:

Օրենսդրի հասցեին արտահայտված քննադատական դատողությունները ընդհանրացված ձևով կարելի է հանգեցնել երեք հիմնական թերությունների՝ օրենսդրության անհամակարգվածություն, ներքին հակասականություն, նորմատիվ-իրավական ակտերի անհարկի և ավելորդ բազմություն: Ամեն մեկը դժվարացնում է ծանոթացումը նրանց հետ և նրանց կիրառումը ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց իրավունքների և շահերի պաշտպանության համար: Նման տեսակի թերությունների արձանագրումը վերաբերում է գործող օրենսդրության կառուցվածքային բոլոր մասերին՝ հիերարխիկ (նուղահայաց), ճյուղային (հորիզոնական) կառույցներին: Ներկայումս դեռևս իրավաբանական գիտությունը և օրենսդրական պրակտիկան ակնհայտորեն անբավարար ուշադրություն են դարձնում այս հիմնահարցերին՝ անտեսելով նույնիսկ նրանց հույժ կարևորությունը:

Զգալի չափով դա կապված է այն բանի հետ, որ գիտության մեջ բավարար կերպով չեն մշակված «իրավունքի ինստիտուտ» և «օրենսդրության ինստիտուտ», «իրավունքի ճյուղ (ենթաճյուղ)» և «օրենսդրության ճյուղ (ենթաճյուղ)» գույգային կատեգորիաների հարաբերակցության հարցերը: Այս կատեգորիաներից յուրաքանչյուրում ընդհանուրի և առանձնահատուկի բացահայտման փոխարեն հեղինակները առավել հաճախ, ելնելով «պրեստիժային» նկատառումներից, ջանում են իրավունքի ճյուղ հայտարարել հասարակության կյանքի այս կամ այն ոլորտում տարաբնույթ և տարաճյուղ նորմերի և նորմատիվ իրավական ակտերի նոր-նոր

ձևավորվող կառուցվածքային կազմությունից գրեթե զերծ որևէ միացություն: Այս իմաստով առավել բնորոշ են փորձերը՝ որպես արդեն ձևավորված ճյուղ, հռչակելու «բժշկական իրավունքը»², թեև գիտությունը մինչև այժմ էլ գոնե մոտավորապես չի ուրվագծել օրենսդրության բժշկական ճյուղի շրջանակները: Այսպես, օրինակ, Ռ. Ա. Կվերնաձեն, վերլուծելով օրենսդրության բժշկական ճյուղի Ընդհանուր և Հատուկ մասերի՝ իր կողմից առանձնացվող ինստիտուտներն ու կառուցվածքային ստորաբաժանումները³, ընդհանրապես չի հիշատակում բժշկական օրենսդրության՝ բնակչության համար անչափ կարևոր ինստիտուտի մասին, ինչպիսին է դեղամիջոցների շրջանառությունը, առանց որի պատշաճ կանոնակարգման ազգային առողջապահության կատարելագործման մասին բոլոր խոսակցությունները կմնան լոկ բարի ցանկություններ:

Օրենսդրության ճյուղային կառուցվածքում ամենաեական կոլիզիաները կապված են ճյուղերից ավելի մեծ կառուցվածքային գոյացությունների չկարգավորվածության հետ: Խոսքն այն գոյացությունների մասին է (գիտության մեջ նրանք ստացել են «օրենսդրական զանգվածներ» (համալիր) անվանումը), որոնց ծավալն ու ներքին կազմակերպվածությունն այնպիսին է, որ նրանց կառավարումը մեկ ակտիվ կենտրոնի, այսինքն՝ զանգվածը ղեկավարող կողմի կազմված ակտի միջոցով ըստ էության անհնարին է: Բանն այն է, որ նման դեպքերում հիմնարար ակտի վերացականության աստիճանի անխուսափելի մեծացման հետ մեկտեղ նվազում է նրա կողմից համակարգի արդյունավետ կառավարման կարողությունը, ինչը նման ակտի ընդունումը դարձնում է փաստորեն ավելորդ: Այս դեպքում կառավարման կապերը օրենսդրական զանգվածի (համալիրի) ներսում պետք է իրենց տեղը զիջեն համակարգող կապերին՝ նման այն կապերին, որոնք գոյություն ունեն իրավունքի համակարգի մասնավոր և հանրային իրավունքի

ուրտների ներսում:

Նման տեսակի կոլիզիաների բնորոշ օրինակ է այսօր գործող ՀՀ Քր. օր-ի և Քր. դատ. օր-ի միջև եղած ժամանակային և բովանդակային անհամաձայնեցվածությունը. դրանց ընդունման և ուժի մեջ մտնելու տարբերությունը կազմում է հինգ տարի: Այնինչ՝ քրեական և քրեական-դատավարական օրենսդրությունը պրակտիկայում պետք է հանդես գա ոչ միայն որպես նյութական-դատավարական բլոկ, այլև որպես հանցագործության դեմ պայքարի օրենսդրական զանգվածի հիմք, որը ներառում է հարակից, սակայն առարկայական բնութագրումներով ոչ միասեռ, սակայն ֆունկցիոնալ կապերով հարաբերվող քրեական, քրեական-դատավարական և քրեական-կատարողական ճյուղերի օրենքներ: Հնարավոր է, որ հենց դրանում է մեր հասարակության վրա եկող հանցագործության ալիքի դեմ պայքարի անարդյունավետության պատճառներից մեկը:

Ոչ պակաս կարևոր է համակարգայնությունը՝ նաև այն օրենսդրական զանգվածների (համալիրների) համար, որոնք հիմնված են նրանց մեջ մտնող օրենքների և ենթաօրենսդրական ակտերի միջև առարկայական կապերի վրա այն դեպքերում, երբ մի համալիրի մեջ են մտցվում իրավունքի միասեռ ճյուղերին համանման օրենսդրության ճյուղեր, ինչպես դա տեղի է ունենում բնապահպանական զանգվածում: Բնության պահպանության մասին օրենսդրության ճյուղերի նորմատիվ-իրավական ակտերի փոխգործակցությունը այլոց թվում արտահայտվում է նաև նրանում, որ այդ ճյուղերից (հողային, ջրային, անտառային, լեռնային իրավունք) յուրաքանչյուրն առանձին-առանձին և բոլորը միասին պետք է հաշվի առնեն բնական օբյեկտների փոխկապվածությունը և դրանցից ամեն մեկի ազդեցությունը մյուսի վրա:

Այս ամենը հաշվի առնելով կարելի է ասել, որ բնապահպանական համալիրի մեջ պետք է ներառվեն և, հետևապես, ներքուստ համաձայնեցվեն օրենքները և ենթաօրենսդրական ակտերը օրենսդրության բոլոր այն ճյուղերից և ինստիտուտներից, որոնք որոշում են կամ կոչված են որոշելու մարդու բնակության միջավայրի իրավական ռեժիմը, անկախ այն բանից՝ կողիֆիկացված է այն, թե դեռ ոչ:

Անհրաժեշտ է հաշվի առնել նաև, որ առանձին դեպքերում, ըստ առարկայական հատկանիշի, առանձնացված օրենսդրական կարգավորման խոշոր զանգվածները (համալիրները) կարող են ներառել ոչ միայն ճյուղեր և ինստիտուտներ, այլև մասշտաբով ավելի փոքր զանգվածներ: Այսպես, գյուղատնտեսության մասին օրենսդրությունը կարող է միաժամանակ դիտարկվել և՛ որպես օրենսդ-

րական կարգավորման ինքնուրույն զանգված, և՛ որպես շատ ավելի ընդարձակ տնտեսական օրենսդրության համալիրի բաղադրամաս:

Ազգային օրենսդրության տեսական իմաստավորումը և համակարգայնության աստիճանի բարձրացումը ենթադրում է, անշուշտ, նաև նրա հիերարխիկ (ուղղահայաց) կառուցվածքի կանոնակարգում:

Ազգային օրենսդրության համակարգայնության բարձրացման ուղիների որոնման տեսական վերլուծությունը ներառում է ոչ միայն նորմատիվ-իրավական ակտերի հիերարխիայի և այդ ակտերի յուրաքանչյուր տեսակով կարգավորվող հասարակական հարաբերությունների շրջանակի առանձնահատկության հարցերը, այլև նորմատիվ-իրավական հրահանգավորումների մակարդակով կատարվող գործընթացները:

Ինչպես հայտնի է, իրավական կարգավորումը բազմամակարդակ համակարգ է: Նրանում տեղ են գտնում ինչպես հասարակության մեջ վարքի ընդհանուր կանոնները, այնպես էլ առանձին, հատուկ կանոններ՝ պայմանավորված հարաբերությունների բնույթով և դրանց իրագործման մեխանիզմով: Որոշելու համար այն մակարդակը, որում պիտի կարգավորվի հարաբերությունը, անհրաժեշտ է դեկլարվել կառավարման ընդհանուր կանոնով. որոշումը պետք է ընդունել այն մակարդակում, ուր կա ամենամանրամասն ինֆորմացիան և նրա գնահատման և օգտագործման ամենաօպտիմալ հնարավորությունը:

Այնհայտ է, որ օրենսդիր մարմնի մակարդակում չի կարող լինել գործունեության այս կամ այն կոնկրետ տեսակի մասին լիակատար, մանրամասն, անմիջական և օբյեկտիվ ինֆորմացիա: Այդպիսի ինֆորմացիան առկա է միայն տվյալ հարաբերությունների կառավարման ամենամոտ մակարդակում: Օրենսդրական բարձր մակարդակում հաճախ չկան համապատասխան պայմաններ ու հնարավորություններ ներկայացված ինֆորմացիայի լիության և հավաստիության գնահատման համար: Այդ պատճառով էլ օրենսդիրը կոնկրետ նորմերի սահմանման փոխարեն սահմանափակվում է ընդհանուր հայտարարագրերով, ցանկություններով և հղումներով կառավարման այն մարմինների ակտերին, որոնք փաստորեն կարող են և պետք է սահմանեն համապատասխան կանոնները:

Բացի այդ, օրենքների ընդունումը, ըստ գործունեության առանձին տեսակների, որոնք իրականում պետք է կարգավորվեն կառավարության կամ առանձին գերատեսչությունների կողմից, ոչ միայն բերում է օրենքների որակի կտրուկ անկում, այլև բացասական ազդեցություն է գործում պետա-

կան կառավարման մարմինների ողջ համակարգի վրա: Պրակտիկայում դա դրսևորվում է որպես պետական յուրաքանչյուր մարմնի ձգտում՝ ստանալու օրենք «իր մասին», որում սպահովված կլինեն գերատեսչական խմբակային շահերը: Լոբբինգի, նման օրենք «հայթայթելու» փորձերը միայն շեղում են կենսական հրատապ հարցերի լուծումից, սեփական իրավասության շրջանակներում որոշումներ ընդունելուց, ինչպես նաև այդ որոշումների համար պատասխանատվություն կրելուց:

Պարզ է, որ օրենքով կարգավորել գործունեության բոլոր տեսակները ոչ միայն նպատակահարմար չէ, այլև անհնար է: Տվյալ իրավիճակից կա միայն մեկ ելք՝ նորմատիվ-իրավական ակտերի առարկայի որոշման գիտականորեն հիմնավորված չափանիշների օրենսդրական ամրագրում:

Դա անհրաժեշտ պայման է օրենքի կողմից իր կարգավորիչ գործառույթի կատարման, նրա՝ որպես իրավական գերագույն ուժի ակտի արդյունավետության համար:

Ազգային օրենսդրության համակարգայնության և արդյունավետության բարձրացման կարևոր միջոց է հանդիսանում օրինաստեղծ գործունեության մեջ տրամաբանության բոլոր օրենքների և պահանջների պահպանումը:

Ժամանակակից տրամաբանությունը նորմատիվ գիտություն է լեզվի օգնությամբ իրականացվող ինտելեկտուալ գործունեության ձևերի և սկզբունքների մասին: Ներկայիս տրամաբանությունը արագ կերպով զարգանում է ինչպես տրամաբանական նոր միջոցների (օրինակ անհատակ բազմությունների տրամաբանություն) յուրացման, այնպես էլ այլ գիտությունների ինֆորմատիկայի, հաշվիչ տեխնիկայի բնագավառ (համակարգչային տրամաբանություն) ակտիվ ներխուժման շնորհիվ:

Գիտական տեսակետից օրենսդրությունն ու իրավունքը իրենցից ներկայացնում են տրամաբանական համակարգեր, որոնք կազմված են տրամաբանական տարատեսակ հարաբերություններով և դաշինքներով փոխկապված բազում բարդ նորմատիվային դատողություններից:

Օրենսդրության՝ որպես իրավունքի ձևի համակարգայնության համար օրենսդիրն ակտիվորեն օգտագործում է տրամաբանական ձևերի և միջոցների ողջ հավաքածուն (տարբեր հասկացությունները, դատողությունները, բնորոշումները, ձևակերպումները, դասակարգումները, վերլուծությունն ու սինթեզը, եզրահանգումները և այլն): Հարկ է ճանաչել նաև, որ բանականության տեսության և պրակտիկայի առումով իրավունքն ու օրենսդրությունը հանդիսանում են ինտելեկտուալ համակարգ՝ դրանից բխող բոլոր հետևանքներով:

Օրենսդրության համակարգայնությանն անհարիր են նրա այնպիսի թերությունները, ինչպիսիք են հակասականությունը, մի նորմի անհամապատասխանությունը մյուսներին, տրամաբանական սխալների առկայությունը: Համաձայն անհակասականության օրենքի (իսկ դա տրամաբանության օրենքներից մեկն է)՝ երկու մտքեր հակասում են մեկը մյուսին, եթե նրանք անհամատեղելի են կամ բացառում են մեկը մյուսին⁸: Օրենսդրության համակարգում հակասությունների առկայությունը ըստ էության քայքայում է իրավաբանական մատերիայի կտավը: Հարկ է հաշվի առնել, որ իրավունքի և օրենսդրության համակարգում հակասությունը, որպես կանոն, կրում է լատենտային, թաքնված բնույթ և ի հայտ է գալիս միայն օրենքի կամ իրավական նորմատիվ այլ ակտի մեկնաբանման արդյունքում:

Վերջին տասնամյակում օրենսդրության անհակասականության խնդիրը հույժ կարևոր նշանակություն է ձեռք բերել իրավաբանական տեսության և պրակտիկայի համար: Այսպես, ՀՀ Սահմանադրությունը (2015թ. փոփոխություններով) պարունակում է տարբեր բովանդակության մի շարք հոդվածներ՝ նվիրված օրենքներին և տարբեր մակարդակների հիմնախնդրին. մասնավորապես ՀՀ Սահմանադրության 5-րդ հոդվածը նվիրված է իրավական նորմերի աստիճանակարգությանը, ըստ որի. «Սահմանադրությունն ունի բարձրագույն իրավաբանական ուժ: 2. Օրենքները պետք է համապատասխանեն սահմանադրական օրենքներին, իսկ ենթաօրենսդրական նորմային ակտերը՝ սահմանադրական օրենքներին և օրենքներին: 3. Հայաստանի Հանրապետության վավերացրած միջազգային պայմանագրերի և օրենքների նորմերի միջև հակասության դեպքում կիրառվում են միջազգային պայմանագրերի նորմերը»:

Այս ամենը հաշվի առնելով՝ կարելի է ձևակերպել մեկ ընդհանրական կանոն: Տարբեր կարգի նորմատիվ-իրավական համակարգային հիերարխիայում յուրաքանչյուր հաջորդ նորմատիվ ակտը (այսինքն՝ այնպիսի ակտը, որը գտնվում է հիերարխիկ ավելի ցածր մակարդակում) չի կարող հակասել ավելի բարձր մակարդակի իրավական ակտերին:

Իրավագետների առջև կարևոր մի խնդիր է կանգնած. մշակել նորմատիվ-իրավական տեսքերի վերլուծության մեթոդներ՝ դրանց մեջ հնարավոր հակասությունները ի հայտ բերելու համար: Այսպես, ուշադրության է արժանի Ն. Ա. Վլասենկոյի առաջարկը՝ օրենսդրության մեջ եղած հակասությունները բաժանել ժամանակավոր, տարածային⁹, բովանդակային և հիերարխիկ հակասությունների:

Նորմատիվ տեքստերի համակարգչային վերլուծությունը վերաբերում է ընդհանուր և իրավական ինֆորմատիկայի գլխավոր խնդիրներին և հանդես է գալիս որպես արհեստական բանականության հիմնախնդրի մաս: Դրա հետ մեկտեղ այն նաև ինքնին բարդ հարց է: Տվյալ ոլորտում արված են թեև առաջին, սակայն բավական հուսադրող քայլերը: Իրավաստեղծման բնագավառում ինտելեկտուալ համակարգերի ստեղծումը պետք է հենվի մարդ-մեքենա համակարգերի մշակումների վրա: Յուրաքանչյուր նման համակարգի աշխատանքի ժամանակ երկխոսություն է ընթանում իրավաբանի և համակարգչի միջև: Դրա նպատակն է տալ դիտարկվող տեքստի համակարգային վերլուծություն և իմացաբանական տարածության մեջ գտնել այն ոլորտները, օրենքի այն մասերը, որտեղ կարող են հակասություններ ծագել:

Իրավաստեղծ գործընթացում անհրաժեշտ է օգտագործել ոչ միայն դասական տրամաբանության ապարատը, այլև տրամաբանական նոր միջոցները: Դրանցից է մասնավորապես դեոնտիկ (նորմատիվային) տրամաբանությունը¹⁰: Դեոնտիկ տրամաբանությունն ուսումնասիրում է պրեսկրեպտիվ լեզվի (նորմեր իրագործող նորմատիվ բանաձևումների և գործողությունների լեզու) տրամաբանական կառույցները: Այն հանդիսանում է մոդուլային (եղանակավոր) տրամաբանության ճյուղը և ուսումնասիրում է հատկությունները այնպիսի օպերատորների, ինչպիսիք են՝ «հնարավոր է», «պարտադիր է», «թույլատրված է», «արգելված է»:

Դեոնտիկ տրամաբանության մեջ նորովի են դրվում օրենքների անհակասականության հարցը: Տվյալ հարցադրումներին վերաբերող հիմնադրույթների թիվն ավելանում է: Խոսքը նշանակային տեսքով արտահայտված հետևյալ պահանջների մասին է.

- ~ Պq ^ Պq
- ~Թq ^ Թq
- ~Աq ^ Աq

Պայմանանշաններն այստեղ նշանակում են. «Պ» - պարտականություն, «Թ» - թույլտվություն, «Ա» - արգելք, «—» - «և» հողը, «~» - բացառում, «q» - գործողություն:

Այսպիսով, առաջին գործողությունը նշանակում է հետևյալը. չի կարող ճշմարիտ լինել մի նորմ, որը միաժամանակ պարունակում է և՛ որևէ գործողություն կատարելու պահանջ, և՛ դրա բացառում:

Երկրորդ դիրքը մեկնաբանվում է այսպես, չի կարող ճիշտ լինել մի նորմ, որը միաժամանակ պարունակում է և՛ որևէ գործողություն կատարելու թույլտվություն, և՛ դրա արգելք:

Երրորդ պահանջը հանգում է հետևյալին. չի

կարող լինել մի նորմ, որը միաժամանակ պարունակում է և՛ որևէ գործողություն կատարելու արգելք, և՛ դրա բացառում:

Հայաստանի Հանրապետության օրենքներում հաճախ հանդիպում ենք այնպիսի տրամաբանական ձևերի, ինչպիսիք են հասկացությունները և դրանց բնորոշումները: Դրանց համակարգաստեղծ նշանակությունն այն է, որ դրանք ի մի են բերում, կոնսոլիդացնում են իրավական ողջ նյութը: Օրենսդրական ակտերի մեջ կատեգորիաներն ու հասկացությունները մեկ ամբողջի են միավորում տարբեր հարաբերություններ, օրինակ, ենթակայությունը և համանթակայությունը և այլն:

Նորմատիվ-իրավական ակտերի տեքստերում գործածվում են բնորոշումների տարբեր տեսակներ՝ սուբստանցիոնալ (բարդ հասկացության իմաստի պարզաբանում) և նոմինալ (տվյալ հասկացության իրավաբանական ֆունկցիայի պարզաբանում): Կարող են օգտագործվել նաև ակներև և ոչ ակներև բնորոշումներ:

Օրենքներով կիրառվող հասկացությունների իմաստը պետք է լինի մշտական և անփոփոխ: Հակառակ դեպքում ծագում է տեքստի անհամաձայնեցվածության, նրա համակարգային կազմակերպվածության մակարդակի նվազման ֆենոմենը:

19-րդ դարի երկրորդ կեսին ձևավորվեցին անհատակ բազմության և անհատակ տրամաբանության հասկացությունները: Դրանց հատուկ դեր է պատկանում այն սոցիալական երևույթների նկատմամբ գործում, որոնք գործնականում ունեն ոչ հստակ տրամաբանական կառուցվածք: Օրենսդրական տեքստերում գոյություն ունեցող անհատակ բազմությունները կարելի է բաժանել որակականների («արդարություն», «հիմնավորվածություն», «բացառիկ ցինիզմ», «ակնհայտորեն սուտ ցուցմունքներ» և այլն) և քանակականների («սխտեմատիկ շորթումներ», «արարքի ծանրություն», «խոշոր չափեր» և այլն): Իրավունքի տեսության մեջ այդ հասկացությունները ավանդաբար դիտվում են որպես գնահատականային հասկացություններ: Սակայն, նման մոտեցումը չի բացահայտում իրավաբանական և տրամաբանական երևույթի բոլոր կողմերը:

Օրինագծի վրա աշխատելիս օրենսդիրը ջանում է հստակ դարձնել օրինագծի մեջ եղած անհատակ հասկացությունները: Դա իրականացվում է հասկացությունների բնորոշումների ներմուծման ճանապարհով: Սակայն, նման բանը ոչ միշտ է հնարավոր: Այդ իսկ պատճառով իրավական-նորմատիվ ակտերի տեքստերում մնում է անհատակ հասկացությունների որոշակի մաս, և դա ենթակա է

տրամաբանական մեկնաբանման:

Այս ամենը վկայում է, որ օրինագծերի մշակման ընթացքում կարող են ծագել տրամաբանական-իմացաբանական բարդ հարցեր: Այդպիսի դեպքերում նպատակահարմար է նշանակել տրամաբանական փորձաքննություն, որը պետք է կրի համալիր բնույթ: Իրավագետների հետ մեկտեղ փորձաքննությանն անհրաժեշտ է ներգրավել նաև բանասերներին և տրամաբանական գիտության ներկայացուցիչներին:

Տրամաբանական փորձաքննությունը կոչված է լուծելու այնպիսի խնդիրներ, ինչպիսիք են՝ տրամաբանական սխալների վերացում, օրինագծի տրամաբանական սրբագրում, օրինագծի տրամաբանական կառուցվածքի բարելավման ուղղությամբ առաջարկների և հանձնարարականների մշակում և այլն:

Ազգային օրենսդրության համակարգի ամրապնդումը ենթադրում է նրա ոչ միայն նյութական, այլև դատաիրավական ճյուղերի կատարելագործում:

ՀՀ փոփոխված Սահմանադրության ընդունումից հետո (2015թ.) կարիք ունեն արմատական փոփոխությունների հատկապես օրենսգրքերը և բազային օրենքները: Մասնավորապես, փոփոխված Սահմանադրությունը ազգային օրենսդրության համակարգում ներմուծեց «սահմանադրական օրենք» հասկացությունը, որը գոյություն ունեւր ազգային իրավունքի համակարգում մինչև Սահմանադրության ընդունումը (1995թ.):

ՀՀ Սահմանադրության մեջ հստակ և սպառիչ թվարկված են այն իրավակարգավորումները, որոնց դեպքում օրենսդիրն ընդունում է սահմանադրական օրենք: Այսպես, ՀՀ Սահմանադրության 103-րդ հոդվածի 2-րդ կետի համաձայն. «Ազգային ժողովի կանոնակարգը, ընտրական օրենսգիրքը, Դատական օրենսգիրքը, Սահմանադրական դատարանի մասին օրենքը, Հանրաքվեի մասին օրենքը, Կուսակցությունների մասին օրենքը և Մարդու իրավունքների մասին» օրենքը սահմանադրական օրենքներն են և ընդունվում են պատգամավորների ընդհանուր ձայների թվի առնվազն երեք հինգերորդով: Սահմանադրական օրենքի իրավակարգավորումը չպետք է դուրս գա իր առարկայի շրջանակներից»:

Հետևաբար, ըստ իր իրավագործության, այսինքն՝ իրավաբանական ուժի, սահմանադրական օրենքը երկրորդ նորմատիվ իրավական ակտն է՝ ՀՀ Սահմանադրությունից հետո, իսկ մնացած նորմատիվ իրավական ակտերը՝ սովորական օրենքները և ենթաօրենդրական ակտերը, չպետք է հակասեն սահմանադրական օրենքներին: Բացի

սահմանադրական օրենքների ընդունումից, ՀՀ Ազգային ժողովը երկու տարվա ընթացքում պետք է ընդունի մի քանի տասնյակի հասնող նոր օրենսդրական ակտեր և բազմաթիվ փոփոխություններ կատարի օրենսդրության համակարգում:

Այսպիսով, ազգային օրենսդրության արդյունավետության բարձրացման համար կարևորագույն գործոն է օրինաստեղծ գործունեության կանոնակարգման, այլև բուն նորմատիվ-իրավական բազայի կատարելագործման, ինչպես նաև օրենսդրական մարմինների և երկրի բնակչության միջև ուղղակի և հետադարձ կապի հաստատման և ամրապնդման համար:

Իրավական բազայի նորացումը (սահմանադրական օրենքի կարգավիճակով նոր կանոնակարգի ընդունումը) և բուն նորմատիվ իրավական ակտերի հստակ աստիճանակարգումը, որում Սահմանադրությունը զբաղեցնում է աստիճանակարգման բուրգի գագաթը(հիմնական նորմը՝ ըստ Հանս Բելգեսի):

- ¹ Տե՛ս Ստեփանյան Հ.Մ. Հայաստանի օրենսդրության համակարգումը (Փորձ և հիմնահարցեր): Երևան, 1995թ.:
- ² Малеева М. Н. Человек и медицина в современном мире. М., 1995.
- ³ Квернадзе Р. А. 71 некоторые аспекты становления и развития законодательства в области Здравоохранения ||Гос. и право, 2001, N 8, С. 88-104.
- ⁴ Տե՛ս Правовые модели и реальность. Отв. ред. Тихомиров Ю.А., Рафалюк Е.Е., Хлуенова Н.Н. М., 2014, С. 11-12.
- ⁵ Տե՛ս Осипов М.Ю. Системы в праве и правовые процессы. М., 2015, С. 5-6.
- ⁶ Մանրամասն տե՛ս Петров А.А, Шафиров В.М. Предметная иерархия нормативных правовых актов. М., 2014.
- ⁷ Իրավաբանական և տրամաբանական այն միջոցները, որոնք ուղղված են օրենսդրության համակարգի մեջ հակասությունների և այլ թերությունների վերացմանը, կոչվում են համակարգապահականիչ: Այդպիսիներից են, օրինակ, կոլիզիոն իրավունքի նորմերը:
- ⁸ Համաձայն մաթեմատիկական տրամաբանական թեորեմների՝ հակասական դատողություններ պարունակող ստաջնադրություններից կարելի է բխեցնել ցանկացած դատողություն:
- ⁹ Տե՛ս Власенко Н.А. Проблемы точности выражения формы права (Логико-лингвистический анализ). Автореф. дисс. на соискание уч. ст. доктора юрид. наук. Екатеринбург, 1997.
- ¹⁰ Նորմատիվային տրամաբանությունը իր զարգացումն ստացել է ֆոն Ռայտի, Ա. Իվինի և այլ գիտնականների աշխատություններում:

Сюзанна Назинян

Соискатель института философии, социологии и права
Национальной Академии Наук Республики Армения

РЕЗЮМЕ

О вопросе усовершенствования системы национального законодательства

В настоящей статье обстоятельно рассматривается нынешнее состояние национального законодательства, а также проблемы, связанные с усовершенствованием законодательства.

Ключевые слова: национальное право, действующее законодательство, система права, отрасль права, правовой институт, правовая норма.

Syuzanna Nazinyan

Applicant of the Philosophy, Sociology and Law Institute
of the National Academy of Sciences of the Republic of Armenia

SUMMARY

On the issue of improvement of the national legislative system

The Article covers in detail the present situation of the national legislation, as well as the problems of improving the legislative system.

Keywords: national law, acting legislation, system of law, branch of law, legal institution, legal norm.